

ЧОРНОУС Юлія
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Криміналістика – це наука, яка має важливе значення для підготовки фахівців у різних галузях юриспруденції, майбутніх правоохоронців, й зокрема, працівників Національної поліції України. Криміналістика є юридичною наукою складної природи й забезпечує потреби практичної діяльності у боротьбі зі злочинністю.

Криміналістика як наука єдина. Але її зміст як навчальної дисципліни, відрізняється залежно від суспільних потреб та стану боротьби зі злочинністю; виду закладу вищої освіти, у якому вона викладається; галузі знань, відповідно до якої здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти; напрямів та завдань підготовки відповідних кадрів для державних та правоохоронних органів тощо.

У нашій державі обрано правильний підхід щодо визнання криміналістики необхідною у системі підготовки будь-якого фахівця в галузі права. При цьому особливе значення криміналістика має для підготовки майбутніх правоохоронців. Об'єктом пізнання у криміналістиці є злочин та діяльність із його розслідування. Криміналістика надає майбутнім правоохоронцям знання щодо характеристики події злочину, й формує відповідний практичний інструментарій, а саме – знання, вміння та навички для їх виявлення, розкриття, розслідування та попередження. Такі знання є необхідними передусім для слідчих, оперативних працівників, інспекторів-криміналістів, прокурорів, експертів, детективів, суддів.

Методика викладання криміналістики підпорядкована загальним закономірностям освітнього процесу. Проте, крім загальних закономірностей, методика викладання будь-якої науки залежить від специфіки її змісту. Саме специфічні особливості викладання криміналістики, що обумовлені її змістом, і є тією стрижневою основою, яка здійснює певний синтез між теоретичними основами протидії злочинності і практикою її застосування в реально існуючій дійсності [1].

Викладання криміналістики у закладах вищої освіти МВС України традиційно здійснюється із врахуванням напрацювань провідних вчених, осмисленням теоретичних положень. Значна увага приділяється практичній скла-

довій навчання, формуванню відповідних знань, умінь і навичок. Сьогодні за цим напрямом необхідні якісно нові, інноваційні освітні технології, що будуть відповідати характеру і швидкості соціальних змін, високим європейським стандартам підготовки конкурентоспроможних фахівців інноваційного типу.

Особливості використання інноваційних методів, форм і прийомів освітнього процесу під час викладання криміналістики у закладах вищої освіти МВС України передбачають врахування таких чинників:

- приведення змісту навчальних планів підготовки здобувачів вищої освіти до змін у законодавстві та процесів реформування системи правоохоронних органів, узгодження структурно-логічної схеми викладання навчальних дисциплін у закладі вищої освіти;
- урахування вказаних обставин під час формування навчальних програм та робочих навчальних програм з навчальних дисциплін з криміналістики;
- орієнтація на формування професійної компетентності працівника Національної поліції, а саме: слідчого, оперативного працівника, інспектора-криміналіста, співробітників МВС України тощо;
- розробка і впровадження сучасних освітніх технологій, удосконалення змісту і методів викладання;
- посилення практичної складової освітнього процесу.

З точки зору важелів ймовірного впливу якості криміналістичної підготовки і процес її удосконалення залежить від якості чотирьох головних складових: змісту навчання, умов процесу навчання, здобувачів і викладачів. Оптимізація цього процесу можлива лише при забезпеченні відповідних змін усіх цих складових у їхньому взаємозв'язку. Для комплексного вивчення особливостей криміналістичної підготовки необхідний розгляд наступних питань: чому учити (зміст навчання); як учити (форми, методи, організація підготовки); кого необхідно учити; хто буде здійснювати навчання [2, с. 53–54].

У сучасних умовах функціонує досить цільна та потужна вітчизняна наукова основа для викладання криміналістики на рівні провідних світових стандартів. Однак, існує складність засвоєння студентами криміналістичних знань. Ця складність полягає у специфічності науки, яка є прикладною та націлена на розв'язання конкретної практичної потреби того чи іншого правоохоронного органу з метою найефективнішого розслідування та розкриття злочину, а студенти здебільшого ще не мають власного досвіду у цій галузі. У процесі підготовки фахівців постає необхідність розробки науково обґрунтованої методики викладання на основі знань з педагогіки вищої школи. Таким чином, зазначає М.В. Даньшин, теоретичні знання необхідно використати так, щоб вони підкорялися вимогам практичної діяльності [1].

Закономірно, що під час вивчення криміналістики у закладах вищої освіти МВС України значна увага приділяється зв'язку з практикою. Проводяться бінарні заняття спільно з практичними працівниками, ряд занять з криміналістики та судової експертизи проводяться на базі практичних підрозділів

(Національної поліції України, Експертної служби МВС України). Відбувається поєднання науки і практики, здійснюється повне та ефективне застосування всіх елементів освітнього процесу з врахуванням нових інформаційних та комп'ютерних технологій, набуті теоретичні знання адаптуються під вирішення конкретних практичних завдань.

Вивчення криміналістики як практично орієнтованої дисципліни, корелюється із процесами реформування відомчої поліцейської підготовки в Україні, врахуванням кращого світового та європейського досвіду. Відомо, що під час підготовки поліцейських в іноземних державах перевага надається професійно формуючим дисциплінам. Обов'язково враховується напрям підготовки фахівця, відповідно до посади, на яку здобувач буде претендувати у майбутньому.

Новим у криміналістичній підготовці здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти МВС України є впровадження в освітній процес так званого поліцейського квесту, який охоплює практичне заняття або декілька практичних занять та моделює різні аспекти професійної діяльності поліції, забезпечує умови для комплексного використання набутих здобувачами знань, удосконалення загальних та професійних якостей [3, с. 338–339].

Також підвищенню ефективності криміналістичної підготовки здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти МВС України сприяє:

- запровадження міжкафедральних навчальних дисциплін, які б надавали змогу здобувачу вищої освіти усвідомити та «відчути» не лише окремі елементи діяльності слідчого, а комплексність практичних завдань;
- інтерактивні навчальні полігони, які б в онлайн режимі дозволяли змінювати вихідні умови «поліцейського квесту», наприклад, ускладнювати обстановку роботи слідчо-оперативної групи на місці події;
- електронні дидактичні засоби навчання, наприклад, мультимедійні навчальні посібники, автоматизовані робочі місця, імітаційні комп'ютерні програми щодо розслідування окремих видів злочинів, навчальні відеофільми, а також відеофрагменти з місць вчинення злочинів тощо [3, с. 339–340].

Як інноваційний метод під час вивчення криміналістики є використання нових науково-технічних засобів та технологій. Зокрема, мова йде про 3D моделі, отримані за результатами лазерного сканування місця події чи іншого об'єкта, а також моделювання. Таким чином, під час навчальних занять удосконалюється тактика проведення слідчих (розшукових) дій, методи виявлення, фіксації, вилучення і попереднього дослідження слідової інформації, опрацьовуються основи оформлення протоколу слідчої (розшукової) дії. Можливості програмного забезпечення дозволяють створювати необмежену кількість різних криміналістичних об'єктів, робочих місць відповідно до слідчих ситуацій.

Суттєву роль для забезпечення практичної складової підготовки фахівців відіграє проведення практичних занять з криміналістики на спеціально обладнаних навчальних полігонах та в навчальних лабораторіях. Закріпити

отримані під час навчальних занять практичні навички здобувачі мають можливість при проведенні тактико-спеціальних навчань.

Залучаючи нові освітні технології до вивчення криміналістики, слід враховувати надання пріоритетного значення розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, здатності самостійно вирішувати проблемні ситуації.

Важливим є формування умінь і навичок здобувачів щодо використання засобів криміналістичної техніки, інших науково-технічних засобів, оформлення отриманих результатів.

Важливо, що ефективне вивчення криміналістики залежить від особистості конкретного викладача, який є носієм криміналістичних знань, умінь та навичок, інноваційних форм, методів і засобів освітньої діяльності.

Оволодіння широким діапазоном криміналістичних знань, умінь та навичок забезпечує належний рівень підготовки здобувачів у закладах вищої освіти МВС України. Адже, як відомо, реалізація правоохоронної діяльності без залучення криміналістичних знань, вмінь і навичок неможлива.

Список використаних джерел:

1. Даньшин М.В. Окремі методичні та психологічні аспекти викладання криміналістики. *Форум права*. 2013. № 2, С. 110–115. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/FP_index.htm_2013_2_20%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/FP_index.htm_2013_2_20%20(1).pdf) (дата звернення: 22.08.2019).
2. Алексеев О.О. Оптимізація криміналістичної підготовки слідчих в системі МВС України: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Київ: НАВСУ, 2004. 252 с.
3. Самодін А.В. Поліцейський квест як елемент практичної складової освітнього процесу. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертології*: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 22 листоп. 2018 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ., 2018. С. 338–340. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/9610> (дата звернення: 22.08.2019).